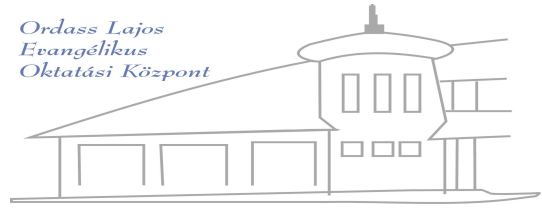

Ordass Lajos
Evangélikus
Oktatási Központ

Felügyelők országos konferenciája – Révfülöp, 2010. november 6.

Dr. Hafenschér Károly (ifj.)

A választási előkészületekről, a törvény és a gyülekezet-lélektan szempontjából

Előjáróban:

Szeretem és félttem az egyházamat. Szeretem, pedig három éve is, idén is hívtak más egyházba dolgozni, nem is akármilyen feladatot és lehetőségeket kínálva. Nem vállaltam. Kérdezték, miért, hiszen „minden okod meg lett volna rá”. A válaszom egyszerű volt: evangélikus vagyok, és szeretem az egyházamat. Nagyon szeretem. És félttem. Bár ezt nem biztos, hogy jó, ha mondom, vagy leírom, mert ebbe egyszer már beletört a bicskám. 2006-ban leírtam az Evangélikus Élet vezércikként: „A paragrafusoktól félttem egyházamat”. Úgy érzem és vallom: minden szó azóta is helyén való, és sajnos sok félelmem beigazolódott.

A szándék és a feladat

Mindazt, amit a következőkben leírok (elmondok), a jobbitás szándékával teszem, hogy most, amikor a választásra készülünk, gondoljuk át az egyház lényegét, igazi működési mechanizmusait, haladási irányát, hogy értelmesen, jól, egyháziasan válasszunk. Ha kell, korrigáljunk, beismerve a kísérletező időszak (évek, évtizedek) esetleg nem teljesen sikerült dolgait. Ha kell váltót állítsunk és irányt váltsunk. Húsz év telt el a rendszerváltás óta. Húsz éve él ebben a fajta „szabadságban” egyházunk. A most következő választásokon értékelnünk kell, hogy jó-e ez az út, amin járunk, ki kell javítani azt, ami félresikerült, azután pedig úgy kell szavaznunk és döntenünk, hogy a választás eredményeként olyan testületek jöjjenek létre, olyan irányvonalak mellett döntsünk, amelyek az egyház érdekét szolgálják és megfelelnek úgy a teológiaiilag elfogadható egyházképnek, mint az ebből fakadó jövőképek.

Szemponatok

Vannak tradicionális szempontok, vannak praktikus szempontok és vannak az előző kettőt az egyházban minden esetben felülíró teológiai, vagy inkább így fogalmazom evangéliumi szempontok. (Bár elgondolkodtató, hogy zsinatunkban még a kilencvenes évek közepén megszűnt a teológiai bizottság, s így minden van, csak épp az alap hiányzik. Ennek torzító hatása szinte beláthatatlan.)

Úgy kell hát presbitert, gondnokot, felügyelőt választanunk és úgy kell egyházmegyei, egyházkerületi és országos egyházi szinten tisztségviselőket választani, hogy a választás ne csupán a megszokás lendítőerejéből történjék – be kell tölteni bizonyos posztokat, s azután ki lehet pipálni: ez is el van intézve –, hanem a tudatos jövőformálás szándékával és eltökéltségével. Nem elég „túl lenni” ezen a folyamaton, hanem irányítani és célba juttatni

kell azt. Felügyelő testvéreim szerepe igencsak meghatározó ebben a tudatosságot kívánó választási folyamatban.

Ehhez szeretnék néhány gondolatébresztő témát megpendíteni. Ez nem kampány – attól még messze vagyunk –, s nem hiszem, hogy a világi mintára itt is ez lenne a jó módszer. Ez nem is befolyásolás, csak felelős figyelemfelkeltés – döntés-előkészítésként. Úgy látom, igen, komoly veszélyt jelent, ha csupán eleget akarunk tenni a választási kötelezettségünknek, s nem élünk az egyházat helyi és magasabb szinten formálni tudó jogainkkal.

Néhány példa

Ha **presbitert** választunk, legyen az elsődleges szempont, hogy az hitben járó, a tennivalókat meglátó, segítőkész, nyitott és mindenek előtt *együtt-gondolkodni-tudó ember* legyen. Harminc éves lelkészi szolgálatom tapasztalata, hogy a legfontosabb szempont, a legnagyobb ajándék, és a legjobban gazdagító kincs az együttgondolkodásra való képesség.

Ha **gondnokot** választunk, olyan embert válasszunk, aki gondját viseli a rábízott ügyeknek, épületeknek. Ez nem természetes. Az elmúlt évtizedekben számos templomunk és egyéb épületünk nem ment volna tönkre, és nem lett volna az egyháznak olykor elviselhetetlen terhet jelentő váratlan kiadása, ha a gondnok valóban GOND-nok lett volna – sajátjaként vigyázva az egyház vagyonára. Ezt végiggondolva válasszunk.

Ha **felügyelőt** választunk, olyan testvér vállalkozzon és választasson meg, aki a szó minden értelmében előljárója lesz a rábízott gyülekezetnek (egyházmegyének vagy kerületnek), a szó krisztusi értelmében *társa lesz az elnökség másik (lelkész) tagjának*. Társ a vezetésben, társ a döntésben, társ az imádságban. Nem könnyű feladat egy elnökség egyik tagjának lenni. Nagy akaratereő, nagy alázat, nagy alkalmazkodási készség, ugyanakkor határozott elképzelés, tudatos keresztény gondolkodás kell hozzá.

Ha **pénztárost, számvizsgálót** választunk, olyan testvért állítsunk szolgálatba, aki nem kukacoskodva, de kökeményen, a kétszer-kettő=négy konok keménységével segít a számok s *a pénz világában rendet tartani*. Olyat, aki ugyanakkor tudja, hogy a pénz lehet az evangélium hirdetésének háttéreszköze, aki a pénzzel való bánásmód mellett az anyagiak egyházban betöltött funkcióját is világosan látja.

Ha **esperest, egyházmegyei elnökséget** választunk, olyanokat válasszunk, akik felkészültségükkel, emberi attitűddel *vezetői* és *szolgái* lesznek az egyházmegye gyülekezeteinek, igazságosan és egyenlően tudják kezelni egyházmegyéjük gyülekezeteinek ügyét, jól tudják képviselni az egyházmegye érdekeit, és *konfliktuskezelő képességük* meghaladja az átlagosat.

Ha **egyházmegyei tisztségviselőt** választunk, olyat keressünk és állítsunk szolgálatba, aki túl lát a saját települése határain, képes összefüggésekben gondolkodni, hajlandó mások ügyét is önzetlenül magára venni.

Ha **zsinati tagot** választunk: *képviseljen minket*. Nem vagyok benne biztos, hogy mindenki tudja, hogy a maga szintjéről kit küldött a zsinatba... Nem vagyok benne biztos, hogy a zsinati tagok többsége a döntések előtt kikéri a küldők véleményét. Nem vagyok benne biztos, hogy egy-egy zsinati döntést a küldők szintjén kielemezznek, és esetleg számon kérik a küldötteket. Ha zsinati tagot választunk legyünk tisztában vele, hogy a mai törvényeink szerint olyan hatalmat delegálunk, a hihetetlen nagy a felelősséggel jár.

Ha **országos presbitert** választunk (delegálunk), olyan embert keressünk, aki nem pártoskodó, nem kicsinyes, nem akadékoskodó, nem szűk-látókörű, de feszültségtűrő, és

együttműködésre alkalmas. Nem mindent jobban tudó, és nem semmihez nem értő, hanem nyitott és széles látókörű. Olyat, akinek konstruktivitása messze fölé emelkedik az átlag embereknek. Olyat, aki nem saját érdekeit nézni, nem csoportérdekeket szolgál, hanem vállalja, hogy az egyház egészének érdekét nézi, figyel a szakértőkre és nem csak dönt, hanem vállalja is a döntés felelősségét.

Ha **püspököt** választunk, olyan jó igehirdető, ügyes egyházszervező, lelkipásztori attitűddel rendelkező, a teológiában nem csak jártas, hanem azt művelő lelkésztestvért kell választani, aki otthon van egyházi, közéleti, nemzetközi parketten egyaránt, de mindenek előtt tisztán lát, tisztán tanít és mindig meg tud felelni a benne élő reménységről. Bár ismeri a múltat nem réved el benne, kezelni tudja a jelent, bár nem annak él, a végső jövőből merítve tudatosan formálja a közeljövőt, hiszen tervei vannak s konkrét elképzelése egyházunk belátható jövőjét illetően is.

Ha ... s lehetne még sorolni hosszasan, az összes tisztséget egymás után taglalva. Nem közhelyek ezek? Lehet, hogy magától értetődőnek tűnnek ezek a gondolatok, mégis a tudatos választáshoz szükség van ezeknek komoly végiggondolására.

Demokrácia az egyházban

A demokrácia – amit magunk választottunk – igen fáradtságos műfaj. Ha továbbra is ezt választjuk, akkor meg kell küzdenünk érte és vele. Churchillnek tulajdonítják a mondatot: a demokrácia a létező legrosszabb rend, de nem találtak fel nála jobbat. Nem osztom a véleményét. Lehet, hogy a világban ez a rend, ez a cél (hol működik igazán?), de megítélésem szerint erre is igaz Jézus mondása: közöttetek nem ez a rend. És itt érkezünk el a választás előkészítésének következő alapkérdéséig.

Az a forma, amivel a hirtelen ránk szakadt és felkészületlenül ért szabadságban kísérleteztünk kiállta-e és kiállja-e az idők próbáját.

Úgy gondolom, hogy a 2000-es évek táján egyértelműen zsinat-presbiteriánus irányban elindult magyar evangélikus egyházi rend

- nem működik igazán biblikusan (hiszen világi szervezetek mintáját követi),
- nem igazán evangéliumi mércéjű (hiszen alapvetően jogi és pénzügyi szemléletű),
- nem igazán lutheránus ekkleziológiai alapelveket követ (ahol az ige és a szentség kiszolgáltatása a meghatározó) és
- nem konzekvens a legitimitás erőssége és a kompetencia meghatározás közötti viszonyban (kisebb hatalma és döntési kompetenciája van azoknak, akiknek a legszélesebb körű a legitimációja, azaz a gyülekezetek választottak meg és nagyobb a hatalma azoknak, akiket egy e tekintetben kis létszámú kontraszelektált közösség véletlenszerűen választott meg),
- nem koherens a rend, azaz struktúrája miatt nincs valóságos vezetés, sőt e formában lehetlenné teszi azt. E mögött lehet a túlzott demokrácia-szerelem, de lehet az „oszd meg és uralkodj” tudat alatti, latens megnyilvánulása. És végül
- túlméretezett az a szervezet, amelyet erre a kis egyházra rá lett ültetve. Nálunk jelentősen nagyobb magyar testvéregyháznak, vagy külföldi evangélikus közösségnek jóval kisebb testületei vannak.

Mi az egyház? Gyülekezet vagy zsinat...

Igen, egyházunkban elméletileg és hivatalosan minden jog forrása, minden szolgálat alapsejtje és kiindulópontja a gyülekezet. Fennáll a veszélye annak, hogy ezt hangsúlyozva burkolt

kongregacionalizmus alakul ki, ahol a gyülekezetek mindenek felett való értékelése hatalmas (az adott közösség számára már nem kezelhető) jogokat, de minimális köteletséget eredményez. Ez az egy szent, apostoli és egyetemes egyház hitvallásos állításával nem teljesen összeegyeztethető.

Ugyanakkor egy önmaga törvényeit formáló, meghatározó zsinat irányít mindent azzal, hogy maga tetszése szerint hoz törvényt, és a végrehajtással kapcsolatos mozgásteret is teljes mértékben saját maga határozza meg, átvéve a vezetést az egyházvezetéstől. Ez a felső egykézbe-vétel nem az egyház egységét fejezi ki, hanem egy hatalmi ág, sőt mindenek felett való hatalmi ág kialakulásához vezetett.

Tudom, hogy volt idő, amikor az egyház egy alapvető egyszerűsítést kívánva vonta össze a törvényhozási és végrehajtási (közgyűlési) funkciókat, hogy ezáltal kisebb és kevesebb grémium legyen, de a zsinat egyik tevékenysége volt kétezer után, hogy a korábbi karcsúsítást eltörölve majdnem duplájára növelte saját létszámát, s a szükség szerinti (csak rendkívüli alkalmakkal összeülő) zsinatból permanens, tehát állandóan ülésező zsinat lett. Igen a gyakorlatban nem az lett a '89 utáni elképzelésekből, amit az egyház tervezett.

Miért? A kérdésre adandó válaszhoz néhány kiemelt témára és néhány neuralgikus pontra hadd mutassak rá.

Tiéd az ország és a hatalom – avagy ki vezeti az egyházat

A rendszerváltás úgy történt, hogy egyházunk törvényhozó testülete – gondolván, hogy tanul a közelmúlt történelméből – túlbiztosította magát. Nehogy bármilyen kiemelkedő, túl nagy hatalom koncentrálódjon egy kézben vagy egy személyben, kivette először a püspökök, majd az egész egyházvezetés kezéből a döntési jogköröket, igen szűkre szabva a felelős irányítói, érdemi döntéshozói mozgásteret.

Miközben sokan a püspöki és felügyelői hatalom túlburjánzásától félték, lehetetlenítették a tényleges vezetést. S miközben az egyházvezetői diktatúrától féltette a zsinat az egyházat, maga észre sem vette, hogy kiépítette a *kisebbségi zsinati diktatúrát*. „Kemény beszéd ez, kicsoda hallgathatná” – kérdezzük az evangéliumban leírtak szerint a tanítványok szavával. Vállalom, mert sajnos ez a valóság. Az új választásnál ki kell fejezni azt, hogy tényleg ezt akarjuk-e vagy valami mást.

A másik izgalmas téma kerületek gyarapodása, a három kerületes, és most – bocsánat a kerületi felügyelőktől, de – tudatosan így mondom, három püspökös rendszer. Sokan ma már nem emlékeznek, (vagy már nem akarnak emlékezni,) de amikor a zsinati huzavona az egy vagy a három püspökös egyházmodell között zajlott, akkor a nyomós érv az volt, a három püspök – ha nem épül ki három adminisztrációs hivatal – pastor pastorumként többet tud foglalkozni közvetlen a lelkészekkel. Eszerint a modell szerint a három kerület és a három püspökség elsősorban spirituális központ lett volna. Mivel azonban a mind a hagyományos püspök-kép elvárása, mind az adminisztratív tradíciók, mind pedig a vezetési lehetőségek megnyirbálása miatt máshogyan alakult, deformálódott az eredeti elképzelés, beleszorítva a tanításért és pasztorációért felelős püspököt egy elsősorban adminisztratív szerepbe, néha kiegészítve diplomata, egyházpolitikus vagy éppen közéleti szerepkörrel. A püspök már nem lehet az – kényszerpályán jár – aki biblikus és tradicionális értelemben: főpásztor. Ez sokféle kiható szerepkonfliktushoz vezet. Nem irigylem, sőt annál inkább tisztelem püspökeinket, akik széllal szemben kell hogy vitorlázzanak, behúzott kézifékkal kell hogy tempósan hajtsanak...

A harmadik téma még mindig az egyházvezetés sajátos módjához kapcsolódik. Ezt így nevezném: bizottságosdi. Varázsszó¹. Minden szinten. Nem szívesen emlegetem a klasszikus mondást, miszerint a bizottság az ügy halála, de tény és való, hogy sem a szakértőket nem lehet kiváltani bizottsági előkészítő munkával, sem pedig a kollektív bölcsességnek hitt bizottsági döntés nem hoz a legtöbb esetben megoldást. Sokszor az az érzésem, hogy a kollektív döntés vagy legalábbis döntés-előkészítés azért zajlik, hogy senkinek ne kelljen vállalni a felelősséget. Vagy másik oldalról közelítve: a kollektívnek látszó döntéssel el lehet kerülni, hogy egy felelős vezető döntsön. Ma pedig a bizottságokra épül a döntési mechanizmus, s ez nagyon demokratikusnak látszik, de sem nem hatékony, sem nem eredményes. Pedig csak akkor működne a bizottsági rendszer, ha a kisebb bizottságokat a döntéshez profi szakértők vezetnék el. Szakértő apparátus nélkül nincs érdemi és értelmes bizottsági munka az egyházban.

Az igazán nagy kérdés: akiket megválasztunk, azokat engedjük-e felelősen tevékenykedni? Akiket vezetőnek választunk meg a legalacsonyabb szinttől a legmagasabbig, engedjük-e vezetőnek lenni? Olyannak, akinek nem csak kötelessége, de jogai is vannak, akiket nem csak számon lehet kérni, de akiknek mozgásteret is adunk az önálló, karakteres, kreatív szolgálathoz. Bizalom nélkül nem megy! Ez az egyházban kell magyarázni? Ha rábízunk valakire egy feladatkört, akkor megbízunk-e abban, hogy felnőttként, felelősen, önállóan dönt? Vagy nyakába tesszük törvényi terheket, gátakkal lehatároljuk a mozgásterét, behúzzuk a kéziféket, bizottságokkal lassítjuk vagy lehetetlenítjük az érdemi, gyors, hatékony döntést.

A világhoz hasonló szervezetekben, modellekben gondolkodunk. Egyházi önkormányzatiságról beszélünk. De vajon ez lenne a megfelelő párhuzam? Választásokat előkészítve érdemes azt is végiggondolni, hogy amikor a választott nép hasonlítani akart a környező népekhez és mindenáron hasonló szervezeti rendszert (királyságot) akart kiépíteni, akkor jöttek sorra a bajok. Hiába volt a prófétai figyelmeztetés, hiába volt a különleges isteni bánásmód. Amikor többé nem Isten volt a vezető, hanem királyt akartak... Ez a mindenáron a környező világhoz való hasonulás egy pár ezer évre meg is pecsételte a választott nép sorsát. Vajon tényleg világi szervezetek adják a mintát az egyház számára? (Demokrácia és Theokrácia kérdése...)

Amikor csak szervezetben gondolkodunk, akkor nem sejlik fel, hogy a lutheránus egyházfogalom teljesen istentisztelet-központú? („Az egyház a Krisztusban hívők, közössége, ahol az evangéliumot tisztán hirdetik és a szentségeket Krisztus rendelése szerint szolgáltatják ki.” - Ágostai Hitvallás VII.cikk) A szervezet huszadlagos, az evangélium mindenek előtt való! A hallható és a látható evangélium. Az ige és a szentségek. Nincs nálunk valami aránytévesztés? (vagy – innen már csak egy betű az eltérés – iránytévesztés?)

A szocializmus legszörnyűbb öröksége – amit az egyházra hagyott – a bizalmatlanság. A választásokat – előkészítésüket, lefolytatásukat, kicsengésüket – úgy kell intézni, hogy az bizalmat építsen. Ezt nem segíti a világi minták sora – nézzünk körül a gyilkos politikai- és a megmérgezett köz-életben.

1

Arany János: Civilizáció

Ezelőtt a háborúban Nem követtek semmi elvet,
Az erősebb a gyengétől Amit elvehetett, elvett.
Most nem úgy van. A világot Értekezlet igazgatja:
S az erősebb ha mi csinyt tesz, Összeül és – helybehagyja.

Működőképesség – működő képesség?

Lehet, hogy úgy érezték testvéreim, hogy nem jól látom a helyzetet (ez elképzelhető), s a révfülöpi büfepult mögül, egy kis intézmény napi teendői közül nem látok rá az összefüggésekre. Valóban, mióta nagyon szép, szabályos, demokratikusnak látszó úton elküldtek az országos igazgatói szolgálatból, kevesebbet látok, s kiestem az egyházi életből.

Lehet, hogy azt mondják, minden tökéletesen működik kis egyházunkban. Mégis azt hiszem, elég sok olyan jel van, ami miatt ezeket a gondolatokat – most már csak a partvonalról, de egyházam iránti féltő szeretettel – megosztottam hallgatóimmal. Talán érdemes figyelembe venni – választásokra készülve.